УДК 373.5.013.42(045)

https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-1(29)-765-775

Матрос Ольга Олександрівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова 28, м. Умань, 20308, https://orcid.org/0000-0001-6541-1941

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті піднято досить актуальні на сьогоднішній день питання, а саме роль соціальної профілактики в закладах загальної середньої освіти. Важливість цієї проблематики в тому, що сучасна профілактична спрямованість є однією з провідних функцій соціально-педагогічної діяльності. Це зумовлено, у першу чергу, зростанням кількості девіантів серед підлітків та молоді, посиленням асоціальних рис молодіжної субкультури, зростанням темпів розповсюдження ВІЛ-інфекції серед населення. У процесі дослідження було виявлено, що причинами скоєння злочинів самі підлітки вважають: не усвідомлення наслідків своїх вчинків є надмірне вживання алкоголю, наркотиків, незнання законів України, недостатнє виховання та увага з боку батьків, вплив друзів, негативної компанії, важке матеріальне становище.

Визначено, що соціальна профілактика – це система заходів соціального виховання, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків і які сприяють прояву різних видів його активності.

В ході дослідження з'ясовано, що роль соціальної профілактики в закладах загальної середньої освіти є надзвичайно важливою у створенні безпечного та сприятливого середовища для учнів. Соціальна профілактика в цьому контексті означає систематичні заходи та програми, спрямовані на попередження ризикованої поведінки, виявлення та вирішення соціальних проблем та конфліктів, а також на сприяння психологічному та соціальному розвитку учнів.

На основі авторського дослідження було визначено декілька ключових аспектів ролі соціальної профілактики в закладах загальної середній освіти: попередження негативних явищ; підтримка психологічного здоров'я; розвиток соціальних навичок; соціальна інтеграція; освіта у галузі здоров'я; співпраця з батьками та громадою. У процесі здійснення соціальної профілактики негативних явищ необхідно використовувати інноваційні технології та програми подолання агресивної поведінки підлітків. При цьому, соціальний працівник повинен оперувати різними технологіями попередження негативних явищ та вміти застосовувати їх відповідно до проблемної ситуації.

Ключові слова: профілактика, заклад загальної середньої освіти, соціальна профілактика, негативні явища, булінг, освіта, конфлікт, співпраця, емпатія, соціально-педагогічна діяльність.

Matros Olha Oleksandrivna PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, St. Sadova 28, Uman, 20308, https://orcid.org/0000-0001-6541-1941

THE ROLE OF SOCIAL PREVENTION IN INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Abstract. The article raises issues that are quite relevant today, namely the role of social prevention in institutions of general secondary education. The importance of this problem lies in the fact that the modern preventive focus is one of the leading functions of socio-pedagogical activity. This is caused, first of all, by the increase in the number of deviants among teenagers and young people, the strengthening of antisocial features of the youth subculture, and the growth in the rate of spread of HIV infection among the population. In the process of research, it was found that teenagers themselves believe that the reasons for committing crimes are: not realizing the consequences of their actions, excessive use of alcohol and drugs, ignorance of the laws of Ukraine, insufficient upbringing and attention from parents, the influence of friends, negative company, difficult financial situation.

It was determined that social prevention is a system of social education measures aimed at creating an optimal social situation for the development of children and adolescents and which contribute to the manifestation of various types of his activity.

In the course of the study, it was found that the role of social prevention in general secondary education institutions is extremely important in creating a safe and favorable environment for students. Social prevention in this context means systematic measures and programs aimed at preventing risky behavior, identifying and solving social problems and conflicts, as well as promoting the psychological and social development of students.

Based on the author's research, several key aspects of the role of social prevention in institutions of general secondary education were determined: prevention of negative phenomena; psychological health support; development of social skills; social integration; health education; cooperation with parents and the community. In the process of social prevention of negative phenomena, it is necessary to use innovative technologies and programs to overcome aggressive behavior of teenagers. At the same time, the social worker must operate with various technologies for the prevention of negative phenomena and be able to apply them in accordance with the problem situation.

Keywords: prevention, institution of general secondary education, social prevention, negative phenomena, bullying, education, conflict, cooperation, empathy, socio-pedagogical activity.

Постановка проблеми. В умовах сучасного розвитку суспільства та певних соціально-економічних проблем держави помічається значне послаблення виховного потенціалу таких суб'єктів як сім'я, школа, найближче оточення і інших громадських інститутів. Зменшення впливу контролюючого суб'єкту, переорієнтація життєвих цінностей, зміна пріоритетів майбутнього провокують поширення негативних явищ у суспільстві, і підлітків, відповідно. Сучасні методи вирішення проблеми негативних проявів підростаючого покоління є не досить ефективними, що зумовлює необхідність пошуку і використання новітніх та більш дієвих засобів. Таким чином, постає актуальною проблема розробки технологій профілактики негативних явищ серед дітей, підлітків, до реалізації яких мають залучатися різні суб'єкти. Враховуючи ускладнені умови сьогодення, це питання потребує більш детального вивчення для взаємодії у дистанційному форматі. Серед ключових чинників ризику щодо можливості скоєння негативних проявів неповнолітніми можна назвати такі: недостатній рівень правосвідомості та правових знань; брак організованої системи дозвілля; вживання алкогольних та наркотичних речовин; низький рівень правових знань батьків та недостатня увага з їхнього боку до виховання тощо. Відповідно до чинників ризику можна визначити напрями профілактики правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему профілактики правопорушень підлітків активно досліджували і досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені.

Вагомий внесок у вивчення психолого-педагогічних аспектів важко виховуваності, попередження правопорушень серед неповнолітніх, зокрема, зробили видатні педагоги: П. Блонський, Я. Коменський, В. Сухомлинський, К. Ушинський.

Вивченням питань сутності, завдань та принципів соціально профілактики, проблемами сучасних аспектів соціальної профілактики в системі закладу середньої освіти займалися такі дослідники, як В. Андрущенко, Н. Білокопитва, С. Вольнова, О. Мазур, О. Мельник, Л. Столяренко та інші.

Питання соціальної профілактики поведінкових аномалій у шкільному середовищі відображені в наукових публікаціях О. Бондаренко, Т. Грінь, Н. Горчакова, А. Горлова, І. Данильченко, С. Литвинова та інших. У той же час досить слабо висвітлені питання сучасних технологій роботи соціальної профілактики з негативних явищ у закладах загальної середньої освіти.

Мета статті – теоретично обґрунтувати роль соціальної профілактики негативних явищ в умовах закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Профілактична діяльність, яка здійснюється на рівні держави через систему заходів, спрямованих на підвищення якості життя, мінімізацію факторів соціального ризику, створення умов для реалізації принципу соціальної справедливості, називається соціальною профілактикою. Соціальна профілактика створює той необхідний фон, на якому більш успішно здійснюються всі інші види профілактики: психологічна, педагогічна, медична і соціально-педагогічна.

Сам термін «профілактика» (від грецького «запобіжний») звичайно асоціюється із запланованим попередженням якоїсь несприятливої події, тобто з усуненням причин, здатних викликати ті або інші небажані наслідки. З цього виходить, що профілактика повинна проводитися у формі запланованих дій, націлених головним чином на досягнення бажаного результату, але в той же час і на запобігання можливих негативних явищ.

Соціальна профілактика – це система заходів соціального виховання, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків і які сприяють прояву різних видів його активності [1, с. 39].

Сьогодні профілактична спрямованість є однією з провідних функцій соціально-педагогічної діяльності. Це зумовлено, у першу чергу, зростанням кількості девіантів серед підлітків та молоді, посиленням асоціальних рис молодіжної субкультури, зростанням темпів розповсюдження ВІЛ-інфекції серед населення.

Тому роль соціальної профілактики в закладах загальної середньої освіти є надзвичайно важливою у створенні безпечного та сприятливого середовища для учнів. Соціальна профілактика в цьому контексті означає систематичні заходи та програми, спрямовані на попередження ризикованої поведінки, виявлення та вирішення соціальних проблем та конфліктів, а також на сприяння психологічному та соціальному розвитку учнів. Ось декілька ключових аспектів ролі соціальної профілактики в середній освіті:

Попередження негативних явищ: Соціальна профілактика спрямована на запобігання різного роду негативних явищ, таких як насильство, булінг, алкогольні та наркотичні звички, агресивна поведінка та інші ризиковані вчинки. Це допомагає створити безпечне та сприятливе навчальне середовище для всіх учнів.

Підтримка психологічного здоров’я: Соціальна профілактика включає в себе психологічну підтримку та консультування для учнів. Шкільні психологи та консультанти працюють з учнями, щоб допомогти їм управляти стресом, тривожністю та іншими психологічними проблемами.

Розвиток соціальних навичок: Програми соціальної профілактики спрямовані на розвиток соціальних навичок учнів, таких як комунікація, співпраця, розв’язання конфліктів, емпатія та толерантність. Ці навички є важливими для побудови позитивних відносин і уникнення конфліктів.

Соціальна інтеграція: Соціальна профілактика сприяє соціальній інтеграції учнів, зокрема тим, хто може бути уразливими або відчувати відчуження. Вона включає в себе заходи для забезпечення того, щоб кожен учень відчував себе важливим і підтримуваним в навчальному колективі.

Освіта у галузі здоров'я: Соціальна профілактика також охоплює освіту у галузі здоров'я, включаючи інформування учнів про шкідливість наркотиків, алкоголю, тютюнопаління та статевого здоров'я. Вона сприяє формуванню здорового способу життя та свідомого вибору.

Співпраця з батьками та громадою: Школи співпрацюють з батьками та громадськістю для реалізації програм соціальної профілактики. Батьки грають важливу роль у підтримці та вихованні дітей, тому їхня участь є важливою для успішної реалізації цих програм.

Соціальна профілактика в закладах загальної середньої освіти відіграє ключову роль у формуванні позитивного навчального середовища, де учні можуть розвивати свій потенціал, виробляти цінності та навички, і водночас запобігати негативним явищам та ризикам, які можуть впливати на їхнє майбутнє [3, с. 105].

На думку Т. Журавля «Важливими аспектами у необхідності соціальної профілактики є:

Соціальний контроль та правопорядок: Соціальна профілактика сприяє підтриманню правопорядку в школі. Це включає в себе заходи для попередження і реагування на недоречну поведінку та порушення дисципліни. Цей аспект допомагає забезпечити безпеку та дисципліну в школі.

Робота зі спеціальними групами учнів: Соціальна профілактика враховує потреби та особливості різних груп учнів, включаючи тих, хто може бути більш уразливими до ризикової поведінки, такі як діти з особливими потребами або мігранти. Програми підтримки спрямовані на їхню соціалізацію та адаптацію.

Моніторинг та аналіз даних: Школи зазвичай ведуть моніторинг соціальних та психологічних показників учнів, таких як рівень стресу, конфліктів, агресивності, тощо. Ці дані допомагають вчасно виявляти проблеми та приймати конкретні заходи для їхнього усунення.

Співпраця з іншими інституціями: Співпраця з органами соціального захисту дітей, психологами, медичними установами та іншими структурами громадського сектору дозволяє школі ефективно вирішувати соціальні проблеми та надавати необхідну допомогу учням.

Освіта для вчителів і персоналу: Вчителі та інший персонал школи повинні бути підготовлені для виявлення та вирішення соціальних проблем учнів. Програми навчання та підвищення кваліфікації вчителів можуть включати в себе аспекти соціальної профілактики.

Розробка антивікових та антимобінгових політик: Школи можуть розробляти антивікові та антимобінгові політики, які передбачають заходи для

запобігання булінгу та домаганню. Це сприяє створенню безпечного середовища для всіх учнів.

Соціальна профілактика в середній освіті не тільки допомагає уникнути негативних явищ та проблем, але і сприяє формуванню позитивних цінностей, навичок та ставлення учнів до себе та оточуючого світу. Вона є невід'ємною частиною загальної місії школи забезпечувати повноцінний розвиток кожного учня та готувати їх до життя в сучасному суспільстві [2, с. 87].

Зважаючи на важливість теми, продовжимо розглядати роль соціальної профілактики в загальноосвітніх закладах наступними аспектами:

«Розвиток культури спільності: Соціальна профілактика сприяє формуванню позитивної культури спільності в школі. Вона спонукає учнів та педагогічний персонал до спільних зусиль у створенні гармонійного та дружнього оточення для навчання та розвитку.

Сприяння рівності та інклюзивності: Соціальна профілактика враховує потреби всіх учнів, незалежно від їхньої статі, віку, релігії, інвалідності чи етнічної належності. Вона сприяє створенню інклюзивного середовища, в якому кожен учень має можливість розвиватися і навчатися.

Формування громадянської відповідальності: Соціальна профілактика допомагає учням розуміти їхню громадянську відповідальність та роль у спільноті. Вона спонукає до участі в громадських ініціативах та акціях, спрямованих на покращення суспільства.

Психологічна реабілітація: Деякі учні можуть потребувати психологічної підтримки та реабілітації через досвід стресу, травм або інших складних ситуацій. Соціальна профілактика включає в себе програми психологічної підтримки, які сприяють відновленню психічного здоров'я учнів.

Залучення громади: Школи, де існує активна роль громади, мають більші шанси на успіх в реалізації соціальної профілактики. Громада може виступати партнером у програмах та проектах, сприяти їхній фінансовій підтримці та участі в розвитку шкільної політики.

Відстеження результатів: Важливо систематично відстежувати результати програм соціальної профілактики та їх вплив на учнівську спільноту. Це дозволяє аналізувати ефективність заходів та коригувати їх, якщо потрібно.

Профілактика відпаду від навчання: Соціальна профілактика спрямована на попередження відпаду учнів від навчання. Це включає в себе роботу з учнями, які стикаються зі складнощами у навчанні або забороняють собі навчатися, та надання їм підтримки та мотивації.

Розвиток критичного мислення і медіаграмотності: У світі, де інформація доступна величезними потоками через медіа та Інтернет, важливо навчити учнів критично аналізувати інформацію та розуміти її джерела. Соціальна профілактика включає в себе навчання медіаграмотності та формування критичного мислення серед учнів.

Подолання стигми: Стигма щодо психічних захворювань та інших особистісних аспектів може бути заважаючим фактором для учнів, які стикаються з цими питаннями. Соціальна профілактика сприяє формуванню розуміння, толерантності та підтримки в цих справах.

Розбудова взаємовідносин та конфліктологія: Програми соціальної профілактики можуть включати в себе навчання учнів навичкам побудови позитивних взаємовідносин та ефективного вирішення конфліктів. Це допомагає знижувати агресію та конфлікти в школі.

Розвиток етичних цінностей та громадянської відповідальності: Соціальна профілактика сприяє формуванню етичних цінностей та вихованню громадян, які розуміють свою відповідальність перед суспільством і середовищем.

Запобігання радикалізації та екстремізму: У світі зростає загроза радикалізації та екстремізму серед молоді. Соціальна профілактика може бути спрямована на запобігання таким явищам через навчання молоді толерантності та відкритості до інших культур і переконань.

Підготовка до професійного життя**:** Соціальна профілактика також може включати в себе професійну орієнтацію та підготовку учнів до майбутньої кар'єри, допомагаючи їм зрозуміти їхні інтереси та цілі» [5, с. 61].

Соціальна профілактика має на меті зусилля, спрямовані:

- на превенцію соціальних проблем чи життєвих криз клієнтів, окремих груп;

- попередження ускладнення вже наявних проблем [6, с. 45].

Це комплекс економічних, політичних, правових, медичних, психолого-педагогічних заходів, спрямованих на попередження, обмеження, локалізацію негативних явищ у соціальному середовищі. Профілактика грунтується на своєчасному виявленні та виправленні негативних інформаційних, педагогічних, психологічних, організаційних факторів, що зумовлюють відхилення в психологічному та соціальному розвитку дітей і молоді, в їхній поведінці, стані здоров'я, а також в організації життєдіяльності та дозвілля.

Сучасні дослідники вважають, що ефективність профілактичних заходів визначається наявністю таких умов:

• «спрямованість на викорінення джерел дискомфорту як в самій дитині, так і в соціальному й природному середовищі, та одночасно на створення умов для набуття неповнолітньою дитиною необхідного досвіду для розв'язання проблем, які постійно виникають;

• «озброєння» дитини новими навичками, які допомагають досягти поставлених цілей чи зберегти здоров'я;

• розв'язання ще не виниклих проблем, запобігання їх виникненню» [6, с. 46].

У сучасній практиці розрізняють первинну, вторинну та третинну профілактику. Так, відповідно до класифікації Всесвітньої Організації Охорони здоров'я, профілактика поділяється на первинну, вторинну і третинну.

Первинна профілактика. Найбільш масова та найбільш неспецифічна, її контингент включає загальну популяцію дітей, підлітків і молоді, а метою є формування активного, адаптивного, високо функціонального життєвого стилю, спрямованого на здоров'я. Первинна профілактика є найбільш ефективною. Зусилля первинної профілактики спрямовані не стільки на попередження хвороби, скільки на формування здорового способу життя.

Первинна профілактика має наступні завдання:

• удосконалювання, підвищення ефективності використовуваних молодою людиною активних, конструктивних поведінкових стратегій;

• збільшення потенціалу особистісних ресурсів (формування позитивної, стійкої Я-концепції, підвищення ефективності функціонування соціально-підтримуючих мереж, розвиток емпатії, внутрішнього контролю власної поведінки і т.д.).

Основними способами реалізації задач первинної профілактики є:

• навчання здоровому способу життя: усвідомлення, розвиток і тренування визначених умінь справлятися з вимогами соціального середовища, керувати своєю поведінкою;

• надання дітям і підліткам психологічної і соціальної підтримки адекватними підтримуючими системами і структурами [3, с. 104].

Виконання задач первинної профілактики повинне здійснюватися спеціально навченими в області профілактики психологами, медичними і соціальними психологами і педагогами.

Первинна профілактика більшою мірою носить інформаційний характер, оскільки спрямована на формування в особистості неприйняття та категоричну відмову від певних стандартів поведінки та негативних звичок. Її змістом є:

- «надання підліткам та молоді інформації про наслідки асоціальних дій, вживання різних видів алкогольних, наркотичних та токсичних речовин;

- роз'яснення правових норм стосовно різних аспектів асоціальної поведінки; популяризація переваг здорового способу життя;

- формування у підлітків та молоді навичок культурного проведення дозвілля;

- створення умов для самореалізації особистості в різних видах творчої, інтелектуальної, громадської діяльності» [4, с. 122].

Вторинна профілактика має на меті обмеження поширення окремих негативних явищ, що мають місце в суспільстві чи соціальній групі. Вторинна профілактика серед дітей, підлітків і молоді містить у собі як соціально-психологічні, так і медичні заходи неспецифічного характеру, її контингентом є діти і підлітки з ризикованою поведінкою (бездоглядні діти, діти з кризових сімей, діти вулиці).

По своїй спрямованості на контингенти ризику вторинна профілактика є масовою, залишаючись при цьому індивідуальною у відношенні конкретної дитини чи підлітка.

Метою вторинної профілактики є зміна мало адаптивної дисфункціональної ризикованої поведінки на адаптивну форму поведінки

Вторинна профілактика має наступні завдання:

• розвиток активних стратегій поведінки, що допомагає подолати проблему;

• підвищення потенціалу особистісних ресурсів.

Виконання програм вторинної профілактики повинно здійснюватися спеціально навченими професіоналами-психотерапевтами, психологами, соціальними працівниками, педагогами і мережею непрофесіоналів - членів груп само- і взаємодопомоги, консультантами. Ефект від програм вторинної профілактики більш швидкий, але менш універсальний і діючий, ніж від первинної [1, с. 40].

Третинна профілактика – комплекс соціальних, освітніх та медико-психологічних заходів, спрямованих на відновлення особистісного та соціального статусу людини, повернення її в сім'ю, освітній заклад, трудовий колектив, до суспільно-корисної діяльності. Тому соціально - педагогічна діяльність в межах третинної профілактики зосереджується в різноманітних осередках допомоги особистості: реабілітаційних центрах, дружніх клініках для молоді, анонімних кабінетах, громадських приймальнях.

Третинна профілактика серед дітей, підлітків і молоді є переважно медико-соціальною, індивідуальною і направлена на попередження переходу сформованого захворювання в його більш важку форму, наслідків у вигляді стійкої дезадаптації.

Метою третинної профілактики є максимальне збільшення терміну ремісій.

При проведенні третинної профілактики різко зростає роль професіоналів - психотерапевтів, терапевтів, соціальних працівників і психологів, а також непрофесіоналів - консультантів, членів соціально-підтримуючих груп і співтовариств.

Крім цих видів профілактики, розрізняють ще загальну та спеціальну профілактики.

Загальна профілактика полягає у здійсненні попереджувальних заходів, спрямованих на виникнення певних проблем у майбутньому людини (на попередження негативної ризикованої поведінки підлітків).

Спеціальною профілактикою називається система заходів, спрямованих на попередження та локалізацію конкретних негативних явищ в поведінці людей (профілактика підліткового суїциду, профілактика небезпечної статевої поведінки тощо).

Таким чином, соціальна профілактика є комплексом конкретних соціальних заходів (економічних, організаційних, управлінських, культурно-виховних і інших), здійснюваних з метою попередження негативних явищ, зменшення їх кількості аж до повного викорінення шляхом виявлення і усунення причин і умов, які сприяють протиправній поведінці.

Профілактика не заперечує біологічних або генетичних чинників, але розглядає їх в більш широкому психологічному і культурному контексті. Сутність змін, що відбуваються, полягає не тільки в переорієнтації з лікування (втручання) на профілактику; новий підхід ще більшою мірою виявляється в самій організації профілактики.

Висновки. Отже, соціальна профілактика в закладах загальної середньої освіти є ключовим інструментом для створення здорового та безпечного середовища для учнів, формування їхніх цінностей та соціальних навичок, а також попередження негативних явищ. Вона виступає як складова загального завдання школи – підготувати молоде покоління до життя та активної участі в суспільстві. А загальна мета соціальної профілактики в школах полягає в покращенні життя учнів, попередженні негативних явищ, сприянні їхньому здоров'ю та розвитку, а також формуванні громадян, які здатні активно і позитивно впливати на суспільство. Вона є важливим елементом загальної освітньої системи, спрямованою на гармонійний розвиток і підготовку молодого покоління до життя у сучасному світі.

Література:

1. Данильченко І. В. Здоров'язбережувальна діяльність в умовах загальноосвітньої школи як складова соціальної профілактики. *Збірник наукових праць Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Педагогічні науки. 2017. № (86). С. 38-44.

2. Журавель Т.В. Соціальна профілактика як напрям соціально-педагогічної діяльності. Соціальна педагогіка : навч. посібник / За заг. ред. О. В. Безпалько; Авт.-кол. О. В. Безпалько, І. Д. Звєрєва, Т. Г. Веретенко та ін. : К. : Академвидав, 2013. 312 с.; С. 85–101.

3. Іванова С. М. Соціальна профілактика негативних явищ в системі освіти: теорія і практика. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. №4(57). С. 103-108.

4. Петренко В. І. Організація соціальної профілактики в загальноосвітній школі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Психологічні науки. 2018. №(26). С. 119-124.

5. Скорік І. Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків у контексті сучасної загальної середньої освіти. *Психологічний часопис*. 2020. №(4). С.61-68.

6. Шевченко Т.П. Психолого-педагогічні аспекти соціальної профілактики в загальноосвітніх навчальних закладах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. Том 58, № 3. С. 45-52.

References:

1. Danylchenko I. V. (2017). Zdoroviazberezhuvalna diialnist v umovakh zahalnoosvitnoi shkoly yak skladova sotsialnoi profilaktyk [Health-preserving activities in the conditions of a comprehensive school as a component of social prevention]. *Zbirnyk naukovykh prats Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Collection of scientific works of Zhytomyr Ivan Franko State University, 86,* 38-44 [in Ukrainian].

2. Zhuravel T.V. (2013). *Sotsialna profilaktyka yak napriam sotsialno-pedahohichnoi diialnosti. Sotsialna pedahohika* [*Social prevention as a direction of socio-pedagogical activity. Social pedagogy*]. K. : Akademvydav [in Ukrainian].

3. Ivanova S. M. (2017). Sotsialna profilaktyka nehatyvnykh yavyshch v systemi osvity: teoriia i praktyka [Social prevention of negative phenomena in the education system: theory and practice]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka – Pedagogical process: theory and practice,* 4(57), 103-108 [in Ukrainian].

4. Petrenko V. I. (2018). Orhanizatsiia sotsialnoi profilaktyky v zahalnoosvitnii shkoli [Organization of social prevention in a secondary school]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University, 26,* 119-124 [in Ukrainian].

5. Skorik I. (2020). Sotsialna profilaktyka deviantnoi povedinky pidlitkiv u konteksti suchasnoi zahalnoi serednoi osvity [Social prevention of deviant behavior of teenagers in the context of modern general secondary education]. *Psykholohichnyi chasopys – Psychological journal, 4,* 61-68 [in Ukrainian].

6. Shevchenko T.P. Psykholoho-pedahohichni aspekty sotsialnoi profilaktyky v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Psychological and pedagogical aspects of social prevention in general educational institutions]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools, 57,* 45-52 [in Ukrainian].